

Vito Žuraj: *Changeover/Preusmeritev, 2015*

V Mariboru rojeni (7. maj 1979) slovenski skladatelj **Vito Žuraj** (www.vitozuraj.com) je jeseni 2002 diplomiral iz kompozicije in glasbene teorije v razredu Marka Mihevca na ljubljanski *Akademiji za glasbo*. Kot podiplomski študent instrumentalne in elektroakustične kompozicije se je izpopolnjeval pri Lotharju Voigtländerju na *Hochschule für Musik Carl Maria von Weber* v Dresdnu ter nato pri Wolfgangu Rihmu na *Visoki šoli za glasbo* v Karlsruheju, kjer je zaključil tudi magistrski študij glasbene informatike. Na različnih poletnih šolah se je izpopolnjeval med drugim pri naslednjih skladateljih: Brian Ferneyhough, Chaya Czernowin, Wolfgang Mitterer, Toshio Hosokawa, Michael Jarrell, Messias Maiguashca in Johannes Schöllhorn. Njegovo glasbeno ustvarjanje sega tako na področje solistične, komorne in vokalne kot tudi elektronske in simfonične glasbe. Žurajeva orkestralna dela od leta 1999 zvenijo v izvedbah *Mariborske filharmonije*, *Simfonikov RTV Slovenija in Slovenske filharmonije* ter številnih tujih, mednarodno uveljavljenih ansamblov, saj je v zadnjih letih »reзиденčni«
skladatelj kar nekaj uglednih tovrstnih evropskih in neevropskih orkestrrov. Je prvi slovenski skladatelj, ki se je na povabilo slovenskih državnikov septembra 2001 predstavil na avtorskem večeru v *Državnem zboru RS* v Ljubljani. Istega leta je izdal svojo prvo avtorsko cedejko (samozaložba, 2001), leto dni kasneje *Ticino Musica 2002 (Festival Ticino Musica, Lu-*

gano/Italija, 2002) in še tretjo (*Komorna glasba, samozaložba, 2003*). Leta 2001 je za izjemne dosežke na področju kompozicije prejel tako *Prešernovo nagrado Akademije za glasbo* v Ljubljani kot tudi *Prešernovo nagrado Univerze v Ljubljani*, leta 2003 nagrado *Tolkalnega studia Akademije za glasbo* v Ljubljani in prestižno *nagrado Prešernovega sklada* (2015). Na mednarodni skladateljski tribuni *Rostrum 2002* v Parizu je s skladbo *Musica da camera* dosegel četrto mesto. Leta 2006 je prejel skladateljsko nagrado *Wolfgang-Rihm-Stipendium Hoepfner, Karl-Steinbuch-Stipendium* nemškega sklada *MFG Stiftung Stuttgart* ter podiplomsko štipendijo nemške zvezne dežele Baden-Württemberg. Leta 2007 in 2008 je prejel 1. nagradi *VERS. 1.3* in *VERS. 1.4 Elektronska glasba v cerkvi Stiftskirche Stuttgart* ter 3. nagrado na tekmovanju *Düsseldorfer Orgelbuch*. Njegova dela so slišali na številnih nacionalnih in mednarodnih festivalih sodobne glasbe, med drugim na *Ticino Musica 2003, ISCM-Svetovnih glasbenih dnevih 2003* in 2004, *Festivalu sodobne glasbe Darmstadt 2004* in 2008, *Bartok Seminarju 2005, Estoril Music Festivalu 2005, Tenso Days 2006 Berlin, Mednarodnem festivalu Radovljica 2006* in 2008, *Davos Festivalu 2007, Takefu Music Festivalu 2007* na Japonskem, *Heidelberger Frühlingu 2008* ter *Donaueschinger Musik-tage Next generation 2008*. V letih 2009 in 2010 je bil sodelavec mednarodne *Moderne akademije International Ensem-*

ble. Njegove kompozicije so izvedli v *Berlinski filharmoniji*, *Konzerthaus Berlin*, *Semperoper Dresden*, *ZKM Karlsruhe* itd. Njegova dela so izvajali priznani tuji izvajalci, kot so *RIAS Kammerchor Berlin* in *International Ensemble Modern Academy*. Na festivalih, kot so *Salzburg Festspiele*, newyorški *Phil Biennial*, *Manifeste* v Parizu, *Ultraschall* v Berlinu, *Takefu* na Japonskem, *Gaudeamus Muziekweek* v Utrechtu ..., je sodeloval s številnimi glasbeniki in ansambli. Med njimi so npr. *Newyorški filharmoniki*, *RSO SWR Stuttgart*, *hr-Sinfonieorchester*, *Ensemble Modern*, *Klagforum Wien*, *Scharoun Ensemble Berlin* idr. Je profesor inštrumentacije in gregorijanskih napevov na *Univerzi za glasbo v Karlsruheju*, poklicno pa predava kompozicijo na ljubljanski AG. Še vedno je predstavnik najmlajše generacije slovenskih skladateljev, ki mu pa tudi zadnja leta evropeizacije čisto nič ne škodijo: nasprotno! Še vedno ostaja izraziti ustvarjalec inštrumentalne in elektroakustične glasbe. Med njegovimi najpomembnejšimi deli so tudi ta, ki so predstavljena na še eni od Žurajevih avtorskih plošč. Štiri (Žurajeve) skladbe (*Hawk-eye*, *Restrung*, *Changeover* in *Runaround*) so predstavljene na CD-ju, ena (*Top spin*) na dodanem DVD-ju, vseh pet pa predstavlja novejši Žurajev (ustvarjeni) skladateljski opus (2011–2014), kar samo še aktualizira tole njegovo novejšo in sodobno diskografijo. Album je izšel 2015 pri uglednih nemških založbah *Deutscher Musikart* iz Bonna in *Wergo* iz Mainza, kar utrjuje tako Žurajevu slovenskost kot njegovo mednarodnost; posneto doma in v tujini. Sodelovali pa so še *RTV Slovenija-RASLO*, *Hessenski radio* iz Frankfurta, Računalniški studio *HfM Karlsruhe*, *DSS* in še kdo; saj gre za glasbo ali/in sliko v trajanju dobrih 80 minut. Tekst v spremni knjižici je večjezičen: nemški, angleški, francoski in slovenski.

Na 95. portretni plošči v seriji sodobne glasbe *Deutsche Musikart* (www.musikart.de/edition), ki izhaja vse od leta 1986,

lahko poslušamo glasbo našega Žuraja. Četudi je ta serija namenjena mladim nemškim skladateljem, tistim, ki tam živijo in delujejo, je to edina z našo, slovensko, evropsko in svetovno glasbo. Ta je v verziji inštrumentalne, ansambelske in orkestralne pač univerzalna.

Hawk-eye/Sokolje oko (2014) je (na)pisana za (francoski) rog in simfonični orkester in je pravzaprav *Koncert* za rog in orkester v enem samem zamahu. Pri tem pa se solistov inštrument (Saar Berger, Izrael in član skupine *Ensemble Modern* iz Frankfurta) predstavlja kot »večjezični« glasbeni inštrument: predstavljajte si, da ste sokol (ptica ujeta z ukrivljenim kljunom in dolgimi, ostrimi perutmi), ki leti nad slikovito dolino in si lahko v vidnem polju poljubno približa katerokoli zanimivo podrobnost pod sabo. Po tem ko ste izbrali konkretno podrobnost, bi jo lahko proučili v vsej njeni kompleksnosti. Sokolje oko je tudi znamka posebnih kamer, v uporabi pri različnih športih, npr. tenisu, ki beležijo trajektorijo (krivulja, ki pod stalnim kotom seka skupino določenih krivulj) žogice.

V *Restrung/Na novo napetem* (2012) za (komorni) ansambel gre za nadaljevanje Žurajevih vizionarnih zvočnih predstav. Tudi ta skladba je nastala z uporabo »notacijskega pomagala«, s katerim želi skladatelj v danem trenutku »zajeti svoje srce.« Algoritmični postopki pronicajo v marsikatero glasbeno podrobnost, s tem pa definirajo razdelitev glasbene oblike dela in postanejo neke vrste podaljšana roka umetnika. Ustvarjalna svoboda zapelje poslušalca v bizaren zvočni kozmos, v katerem imajo glavno besedo tibetanske pojoče posode. Zvočni prostor zato očara v svoji tujosti in hkrati zavaja s svojo asociativno močjo. Med polifoničnimi teksturami v godalih ter močnimi trobilnimi poudarki posreduje zvok čembala, klavikorda in dveh kalimb, ki so vsa preuglašena. V delu pa je zaslediti tudi

folklorne elemente, glisandirajoče in pretkane z mikrotonalnostjo.

Changeover za inštrumentalne skupine in simfonični orkester (2011) je naslov skladbe, po kateri se imenuje plošča. Ta skladba velja za skladateljevo odskočno desko evropske kariere. Avtor je zanjo prejel 1. nagrado na 57. skladateljskem natečaju (2012) mesta Stuttgart. Ta pa je najstarejša nemška nagrada za sodobno glasbo! Naslov izvira iz teniške igre, s katero se sam skladatelj tudi aktivno ukvarja, saj njen neposredni prevod pomeni preusmeritev (menjava strani na igrišču), saj gre pri tem za (oba) igralca za spremembo v smislu smeri sončne svetlobe, sence, vetra in reakcije občinstva. Žuraj je to prenesel v odnos napetosti med šumi in tonskimi višinami, med solom, unisonom in polifonijo, med pasivnostjo in aktivnostjo. Zvočni elementi preskakujejo sem ter tja med simfoničnim orkestrom in – v prostoru za poslušalce razporejenimi – inštrumentalnimi skupinami. Zaznati je tudi, da je delo nastalo v sožitju s skladateljevim »notacijskim pomagalom«, ki je za njegovo glasbo pomembno vse od 2010.

V *Runaround* za štiri trobilce in inštrumentalne skupine (2014) gre za razvejani prostorski koncept. Ta se je na mednarodni skladateljski tribuni *Rostrum* v Talinu (2015) uvrstila med priporočena dela. Gre za (tudi na tem Žurajevem diskografskem dosežku) novejši prispevek v večkanalnem formatu SACD, kar omogoča poslušanje dejanske razporeditve glasbenikov v prostoru. Delo pa je nastalo za časa skladateljeve enoletne umetniške rezidence v nemški akademiji *Rome Villa Massimo* v Rimu. Njegova zasnova je koncertantna za štiri trobilce in komorni

orkester; glasbeniki so v skupinah po dva – godalec in pihalec – razporejeni okoli prostora za občinstvo, medtem ko solisti in tolkala igrajo z odra. Skladatelj delo karakterizira kot rapsodijo v prosti obliki, pogosto z uporabo ljudskih napevov, v kateri se solisti in spremljava v različnih konstelacijah drug v drugega zaletavajo, se medsebojno zavajajo, privlačijo ter zavračajo. Zato pa so uporabljene posebne izvajalske tehnike, kot so recimo igranje samo na ustnike ali celo brez njih – le s stisnjenimi ustnicami.

Top spin za tolkalni trio (2011) sklepa neke vrste tematiko okrog tenisa, belega športa, in poveže intuicijo in algoritem (navodilo, ki določa vrsto in zaporedje operacij v računskem postopku). Poleg tega pa nosi ta skladba tudi glasbeno-gledališki pečat, ki pride tudi zdaj na poseben način do izraza prav v formatu priložene DVD-plošče, s posnetkom skladbe iz različnih vizualnih perspektiv. Zvok in gibanje sta usklajena izredno virtuosno, koreografija pa se stopnjuje do viška: eden od glasbenikov teče, zaveden od drugih dveh, v pravem pomenu besed v prazno.

Pa še izvajalci: orkester *Slovenske filharmonije* (dirigent Matthias Pintscher s solistom hornistom S. Bergerjem), *Ensemble Modern* z dirigentom Johannesem Kalitzkejem in *Hrvaški simfonični orkester*. Ni treba posebej poudariti: odlični! Tudi vsa (diskografska) tehnika in tehnologija sta na izjemni kakovostni ravni; skratka (še ena) vizitka našega skladatelja V. Žuraja za nov »naskok« na tale mnogokdaj (pre)napolnjeni (glasbeni) svet je v tem več kot uspešna.